

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE TRIBVS BONORVM || operum generibus,||
ELEEMOSYNA,|| IEIVNIO ET ORATIONE;|| de que eorundem
operum vi, vsu, & || ratione, LIBRI TRES,|| AVCTORE ||
THEODORO PELTANO SO-||cietatis IESV Theologo.|| AD ...**

Peltanus, Theodor Anton

Ingolstadii, 1580

Capitis Primi Periocha. De deuotione eiusdemq[ue] causis & effectis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46891](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46891)

DE ORATIONE

LIBER TERTIVS.

De deuotione, eiusdemq; causis & effectis.

CAPVT PRIMVM.

NTER virtutes iustitiæ annexas primatum obtinet religio. Appellamus autem religionem, virtutem iustitiæ adiunctam non absolutè iustitiam; quia, licet ad alterum spectet, & debitum reddat, (quorum vtrumque cum iustitia commune habet) non reddit tamen, quantum debet, sed quantum potest. Etenim si parentibus, aut præceptoribus, vel aliàs præclare de nobis meritis par reddere non possumus, multò minùs DEO, cui totum, quod habemus & possumus, debemus insolidum, par reddere poterimus. Ad perfectam autem iustitiæ rationem pertinet, vt id totum integrè dependatur, quod debetur.

Religio virtus iustitiæ annexa.

DEO nemo par reddere valet.

RELIGIONI autem duplices actus assignari solent: alteri interni, alteri externi. De externis, quòd latè pateant, & ad nostrum institutum non ita multùm faciant, in præsentiarum nihil; de internis ea solùm, quæ ad id, quod explicandum hoc loco suscipimus, sunt omnino necessaria, vel certè admodum opportuna. Inter internos religionis actus primas tenent deuotio & oratio. Deuotio aliud ferè nihil est, quàm vehemens quædam animi ad ea, quæ pertinent ad DEI cultum, debitumque eius honorè & reuerentiam applicatio; vel, est talis quædam voluntatis affectio, qua homo se suaque omnia promptè alacriterque diuino mancipat obsequio. Breuiter, est voluntas promptè famulandi DEO.

Duplices religionis actus.

PRIMARIÆ deuotionis causæ sunt duæ: Interna vna, externa altera. Externa, quæ principatum obtinet, est DEVS. Hic vnus enim est, qui quoscunque visum fuerit temporis puncto deuotos, sibi que addictos efficit. Interna complectitur ea omnia, quæ serio animo versa pertractataque; nostram erga DEVM fiduciam & charitatem excitare nata sunt. Nam cum deuotio sit peculiaris

Deuotionis causæ sunt duæ, interna vna, externa altera.

quidam voluntatis actus, omnisque eiusmodi oriatur ex aliqua intelligentia (est enim voluntatis obiectum, bonum intellectum) non potest ea animi alacritas & promptitudo, qua voluntas in res diuinas fertur, ex aliqua intellectus consideratione non proficisci.

MEDITATIONIS autem deuotionem ciere & excitare idonea materia patet latissimè. Verùm ad nostrum institutum quod spectat, tota ad duo capita reduci potest: nempe ad attentam diuine erga nos clementiæ & benignitatis, summèque eiusdem excellentiæ considerationem, & frequentem nostræ malitiæ miserique contemplationem. Etenim cum homo beneficia, quæ à Deo Opt. Max. iam antè accepit, subindeque accipit; & mala itidè tam pœnæ quàm culpæ, quæ per eiusdem misericordiam euasit & identidè euadit, diligenter considerat, fieri vix potest, vt ad redamandum tantum benefactorem, tanquam benignum parentem nõ inardescat; notum est enim illud regij vatis: *In meditatione mea exardescit ignis.* Amor autè suapte natura acuit & excitat deuotionem, sicut deuotio vicissim fouet & auget dilectionem. Rursum cum suam erga Deum ingratitude, miseriam, imbecillitatè, frequentes lapsus, vanitatem, secentaque eiusmodi alia crebrò seriòque mète pertractat, fieri plane nequit, vt sibi non displiceat, totaque mox fiducia in Deum reiecta, eiusdem opem & misericordiam submissè non imploret. *Ad Dominum, clamat Propheta, cum tribularer, clamaui.*

Qui se ergo ad deuotionem excitare desiderat (vt vnusquilibet Christianorum meritò desiderare debet) is primùm omnium toto pectore totaque animi submissione Deum Opt. Max. vt pro sua immensa clementia & benignitate deuotionis gratiam impetiri dignetur, roget & obsecret: Mox grata animi memoria tam priuata quam communia eiusdem beneficia recolat. Perpendat, inquam, secum, quòd ad Dei imaginem sit conditus; quòd Filij Dei morte & sanguine à dæmone, inferno, & morte assertus; quòd baptismi Sacramèto initiatus & expiatus; quòd CHRISTI carne & sanguine toties passus; quòd tanta patientia ad pœnitentiam expectatus; quòd tot medijs modisque ad meliorem vitæ frugem excitatus; quòd ex tot animæ corporisque periculis liberatus; quòd occæcato & curioso hoc seculo ab errore & heresi clementer cõseruatus. Postremo ob oculos ponat defectus, quibus scætet; cogitet & doleat, se

tantis

Vniuersa meditationis materia, quæ latè alioqui patet, ad duo capita reduci potest.

Psal. 38.

Amor acuit & excitat deuotionem,

Psal. 119.

Quid facere debeat, qui deuotionis gratiam consequi desiderat.

tantis Dei beneficiis tam frequenter tamq; impudenter abufum. Expendat & damnet mentis suæ cæcitatem, voluntatis prauitatē, incensam carnis libidinem, cordis mutabilitatem, fœdam virtutum omnium orbitatem, innatam in bene agendo ignauiam, in malè operando alacritatem, frequentem sensuum mentisq; euagationem, ceterasq; vitæ miseras & morum labes; certus, nisi id fecerit, & quidem crebrò & diligenter fecerit, haud temerè ad deuotionis apicem se peruenturum. Quandoquidem, vt effectus sine causa, finis absque medio, insularis portus absque nauigatione, ordinaria via non obuenerit; ita deuotio quoque vel religio in actu absque meditatione, crebrâque earum rerum, quas nunc obiter & ex parte tantum attigimus, pertractatione non facillè alicui obtingit.

Deuotio exigit meditationem.

DICIS; Si hinc diuinæ potentia, sapientia, clementia, maiestatis &c. inde humanæ miseria, infirmitatis, malitiæ, ingratitude &c. consideratio, deuotionis causa existit, ergo quò quisque fuerit acutior rebusque sublimibus vel subtilibus contèplandis aptior, eò erit deuotior; At certa rerum experiètia oppositum ostendit. Videmus enim homines rudes, simplices & indoctos magnis saepe Theologis & Philosophis multis partibus deuotiores esse. Sic quoq; magis plerunq; ad sui còtemptum incensumq; Dei amorè inflammantur, qui incarnati Verbi œconomiam, hoc est, Christi Dñi nostri natiuitatem, vitam, crucem, mortem, resurrectionem, damnatorum cruciatus, eorundemq; miseriam, mortis, & quæ huic coniungitur, iudicij qualitatem, aliâque eiusmodi corporalia attentè considerant, quàm qui Trinitatis mysteria vel naturæ secreta anxie indagant.

NAE ita res habet, interim ea quorundâ perspicacium vel eruditorum tepiditas non prouenit ex indolis bonitate, aut præstantis eruditionis vbertate: neq; rursus nonnullorum simpliciū deuotio ex naturali eorundè tarditate per se oritur; sed vtrumq; ex bono vel malo vtriusque qualitatis vsu proficiscitur. Etenim excellenti doctrina vel ingenio præditi, eruditionis suæ excellentiam, ingeniique perspicacitatem magnificentes, magisque hæc ipsa interdum quàm diuinam benignitatem admirantes, viribus suis multum tribuunt, de DEO verò rebusq; diuinis parum, aut certè multo quàm par est, minus solliciti sunt. Cùm ergo diuinis donis ad

Vnde proueniat quòd rudes, debiles, obscuro & infortunati magis plerunq; sint deuoti, quàm ingeniosi, validi, illustres, fortunati &c.

tumo-

tumorem & fastum abutantur, suamque quam DE I gloriam studiosius nonnunquam aucupentur, iusto DE I iudicio in sua miseria & tepiditate deferuntur; & quod grauius est, quandoque tanquam putidi & insanabiles omnino abiiciuntur. At verò rudes & simplices suæ simplicitatis & infirmitatis non ignari, DE O eiusdemque prouidentia & gubernationi se totos submitunt atque permittunt; Et quia eiusmodi homines nullum obstaculum diuino influxui ponunt, fit, vt DE V S, qui mites & humiles magni ubique facit, liberalissimè se illis communicet.

E A D E M est causa, cur fœminæ pleræque omnes magis sint deuotæ quàm viri, eoque deuotiores, quò se fragiliores, hebetiores, pluribusque naturæ donis destitutas intelligunt. Pauperes rursus quàm diuites, debiles quàm sani validoque corpore præditi, obscuri quàm illustres, aduersæ fortunæ fluctibus tandem iactati quàm fortunati, adeoque, vt multò plura vota in ægritudine & aduersitate quàm in sanitate & prosperitate edantur. Interim sanitas, vel alia quæcunque fœlicitas per se non sunt causæ illius frigiditatis & indeuotionis. Nam si eruditi, robusti, fortunati &c. agnoscerent, se eiusmodi naturæ vel fortunæ beneficia ex se non habere, sed gratis à DE O accepisse, iuxta illud Apostoli: *Quid habet, quod non accepisti?* quodque strictam de omnibus rationem olim sint reddituri, & quòd, nisi DE V S pro sua bonitate illa conseruaret, temporis puncto interirent omnia, non se efferrent, sed humiliter pro acceptis beneficiis gratias agerent, Christoque Domino, vt ea conseruaret, & ad bonum vsum dirigeret, demisso animo supplicarent.

P O R R O autem quòd res sensibus obiecta, & inter eas, quæ ad CHRIST I humanitatem pertinent, magis, dum animo pertractantur ad dilectionem, animique deuotionem quandoque excitant quàm cœlestia, cæteraque à materia vel sensibus abstracta, isthuc non prouenit ex rei, quæ consideratur, natura, sed ex mentis nostræ conditione. Neque enim nos spiritus sumus, vt Angeli, sed caro & sanguis, iisque, quæ sub sensum cadunt, iam inde ab ineunte ætate perpetuò assueti. Quare licet diuina maiestas & bonitas animo concepta & pertractata animi deuotionem excitare secundum se sint maximè idoneæ (est enim DE V S amabilis super omne amabile, incensus autem amor incensum generat feruorem,

Cur plura vota edantur in aduersitate quàm prosperitate.

1. Cor. 4.

Cur sensibus obiecta magis plerumque moueant ad pietatem & deuotionem quàm abstracta & spiritalia.

norem, ingentemque animi deuotionem) attamen, quia homines sumus sensu præditi, carneque vestiti; quemadmodum ad diuinorum mysteriorum cognitionem egemus sensili quadam *χρηστικότητα*, ita quoque ad obtinendam diuinam dilectionem, internamque animi deuotionem. Inter ea autem **CHRISTI** humanitas & quæ in illam salutis nostræ causa inciderunt, principem locum obtinent. Quod de naturalium secretorum pertractatione addebatur, leue est: Constat enim, non quæuis sublimia vel subtilia animo pertractata deuotionem parere; sed ea solum vel potissimum, quæ **DEI** dilectionem, veramque animi submissionem procreare nata sunt. Quæ autem ad hæc non faciunt, vt rerum naturalium consideratio, deuotionem eleuant sæpe magis quam augent.

PARIT autem deuotio per se quidem lætitiã, per accidens verò tristitiã, sed talem, quæ sit secundum **DEVM**. Quomodo autem vtrumque affectum alia & alia ratione generet, ex iis, quæ de deuotionis causa proximè in medium allata sunt, spectandum venit. Dicitur enim, deuotionem ex duplici capite dimanare; hinc nimirum ex diuinæ clementiæ pertractatione; inde verò ex nostræ miseriæ consideratione; Summa illa summi **DEI** erga genus nostrum clementia & bonitas animo concepta per se quidem offert causam lætitiæ, per accidens verò tristitiæ. Quando quidem animus diuino amore incensus, **DEVM** totius fœlicitatis fontem apprehendit vt absentem; hoc autem absentis desiderium sua natura affligit, afflictumque cum Propheta exclamare compellit: *Sitiuit anima mea ad DEVM fontem viuum; quando veniam et apparebo ante faciem DEI.* Item: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te DEVS.* Item: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* At verò propriæ miseriæ propriæque infelicitatis & abiectionis contemplatio per se quidem est causa tristitiæ, per accidens autem lætitiæ. Nam dum iustus suum in hac lachrymarum valle exilium, suam miseriam & quotidianam crucem mente reuoluit, meritò suspirat & gemit: at verò cum harum calamitatum finem per **DEI** benignitatē suo tempore futuram animo perpendit, gaudet in Domino, & cum Apostolo exultans dicit: *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam,*

Christi humanitas & passio per idoneam meditationis argumentum subministrant.

Deus secundum se conceptus animi recreat, conceptus autem vt absens amanti, animo moerore generat.

Deuotio lætitiã & tristitiã parit, sed alia & alia ratione.

Psal. 41.

Psal. 41.

Psal. 119.

Rom. 8.

2. Cor. 5.

stra dissoluatur, quòd habemus domum non manu factam æternam in cælis.

Christi Domini mors & passio alio & alio modo lætitiã & tristitiã excitant.

Contemplatio nõ modò internam deuotionẽ, sed externas quoque lachrymas excitat.

Intensum gaudium interdum necat.

Tetrici morosi, que homines perrarò deuoti.

Tristitia que secundum Deum est, semper cum gaudio coniuncta est.

QVOD de DEI Opt. Max. excellentia & benignitate, nostræque naturæ infirmitate hîc assertum est, hoc ipsum ad CHRISTI passionem & mortem trahi quoque potest. Nam hæc ipsa etiam vtrumque affectum excitare nata sunt. Tristitiã quidem, dum pœnarum acerbitas earundemque causa, quæ vti que peccata nostra fuere, animo pertractatur; lætitiã verò, dum singularis illa DEI misericordia & charitas, qui hominem vsque adeò dilexit, vt proprij Filij morte & sanguine, vulneribus illius mederi voluerit, seriò perpenditur. Ad externas verò lachrymas quod attinet, eã non modò ex vera animi tristitiã oboriuntur, verùm interdum quoque ex quadam sensus teneritudine contemplationisque suauitate. Liquefcit enim animus, & in lachrymas diffuit, dum immensam illam DEI erga hominem benignitatem & clementiam intensè expendit: Sed & in humanis quoque, dum rei afflictæ & quasi deploratæ inopinatum aliquod gaudium vel gaudij argumentum accedit, aliquid eiusmodi nonnunquam contingit. Comperti sunt enim non semel, qui quòd præter spem in amicos vel liberos, quos extinctos putabant, fortè incidissent, præ lætitiæ magnitudine illachrymarentur, nonnulli quoque, qui omnino dissoluerentur.

COLLIGERE hinc licet, homines morosos, tetricos, agrestes &c. qui absque molestia & tædio cum nemine viuere, cum nullo pacatè versari queunt, perrarò vera deuotione ornatos esse. Siquidem verè deuoti & spiritalis non solum ex primaria lætitiæ causa, quæ est diuina benignitas animo oblata, in Domino sunt læti & affabiles; verùm etiam ex secundaria, quæ est priuatæ miseræ, prout sanabilis olimque per CHRISTVM sananda concipitur, consideratio; Quandoquidem tristitia, quæ secundum DEVM est, qualis solet esse Sanctorum, semper cum gaudio coniuncta est. Hinc illud Augustini: Doleat, & de dolore gaudeat. Sic magnos quosdam Sanctos semper hilares, semper in Domino lætos, nec non omnibus, quibus cum agebant, gratos acceptosque extitisse legimus. Et de deuotione, eiusdemque primariis causis & effectis hæc breuiter; de oratione, quæ secundum inter

inter internos religionis actus locum obtinet, similia ferè in considerationem veniunt.

DE ORATIONE SECUNDVM SE,
eiusdemq; partibus.

CAPVT SECVDVM.

ETSI verò oratio propter singularem virtutem & excellentiam, qua pollet, vsumq; necessarium, virtus à nonnullis appellatur: imò verò virtutum omnium maxima; per se tamen non est aliqua infusa vel innata vel acquisita virtus: Quandoquidem omnino veræ rationis virtuti aliquod semper vitium opponitur, orationi autem nullam peculiare vitium aduersatur. Ad hæc virtus est bona mentis qualitas, qua & rectè viuatur, & nullus malè vitur: Oratio autem neque mentis qualitas est, nec semper quoque cum bono vsu coniuncta est. Constat enim, fures, adulteros, sicarios, aliosq; id genus nequam & sceleratos homines, ne in crimine vel flagitio, quod animo conceperant, deprehendantur, multum sæpe orare. Tandem Hugo Victorinus constituit tres cõreptionis partes, lectionem, orationem, & meditationem: sed lectio & meditatio non habentur inter virtutes: ergo neque oratio quoque inter eas censenda est, cum ipso authore par omnium sit ratio. Sed neque si qua virtus quoque esset, omnium statim prima vel maxima esset: Quia licet concedi posset, inter morales primatum obtinere, Theologicis tamen inferior esset, præsertim Charitate; hæc enim secundum Apostolum inter omnes arcem tenet.

EST autem oratio proprius religionis actus. Nam etsi nos nostra oratione nihil quicquam Deo Opt. Max. præstemus, si id solum spectemus, quod orantes petimus; sed aliquod potius beneficium ab eo expectemus; præstamus tamè illi aliquid, si ipsam petitionem secundum se, vel ipsum petitionis modum consideremus. Nam quicumque aliquid ab aliquo petit, ipsamet petitione se inopem, alteriusq; ope & gratia indigentem ostendit, adeoque illi, à quo, quod sibi deest, petit, tanquam superiori, opulenti-

Oratio nõ est virtus propriè, sed virtutis actus.

Quamuis oratio virtus esset, non omnium tamen præstantissima esset.

Oratio est actus latrice, vel religionis.